Ordo Stellae

czyli Rzecz o Gwieździe

Schola Wegajty

1 str. okladki: Ikona grecka, XV w.
2 str. okladki: Współczesna ikona Grety Leszko
3 str. okladki: Fresk, cerkiew Św. Bogurodzicy Perivlepty, Ochryda, Macedonia, XIII w.
4 str. okladki: Miniatura, Codex Egberti, X w.

Ordo Stellae

czyli
Rzecz o Gwieździe

dramat liturgiczny
według rękopisu z Opactwa Saint Benoit nad Loarą (XII w.)
przedstawiony w trakcie uroczystych
Nieszporów Gregoriańskich

Schola Węgajty

Z udziałem

SCHOLI CANTORUM MINORUM CHOSOVIENSIS
oraz
SCHOLI NATIVITATIS

Kościół Św. Józefa w Chorzowie
Niedziela, 6 Stycznia 2019
godz. 18.00

DRAMATIS PERSONAE / OSOBY DRAMATU

Angeli / Anioły
Monika Paśnik-Petryczenko, Marcin Bornus-Szczyciński

Pastores / Pasterze
Robert Pożarski, Piotr Górka, Marcin Szargut, Konrad Zagajewski,
Tomasz Jarnicki, Paweł Szczyciński

Obstetrices / Akuszerki
Swietłana Buckaja, Katarzyna Jackowska, Małgorzata Niklaus

Tres Magi / Trzej Królowie
Maciej Góra, Johann Wolfgang Niklaus, Serhij Petrychenko

Armiger / Gwardzista
Adam Cudak

Herodes / Herod
Robert Pożarski

Scriba / Skryba
Marcin Szargut

Rachel / Rachela
Katarzyna Jackowska

Matres Consolatrices / Matki Pocieszycielki
Swietłana Buckaja, Małgorzata Niklaus, Monika Petryczenko

Innocentes / Niewiniątka
Schola Chłopięca przy Scholi Cantorum Minorum Chosowiensis:
Dominik Bajorek, Tymoteusz Jarnicki, Tobiasz Jaromin, Piotr Lebek,
Hugo Scelina, Leon Scelina, Dominik Toma, Franciszek Toma,
Kamil Witkowski (przygotowanie Sławomir Witkowski)

Cantores / Kantorzy
Robert Pożarski, Marcin Bornus-Szczyciński

Chorus / Chór
Marcin Bornus-Szczyciński, Adam Cudak, Guillaume Lirette Gelinas,
Maciej Góra, Piotr Górka, Tomasz Jarnicki, Marcin Małysz,
J. Wolfgang Niklaus, Serhii Petrychenko, Robert Pożarski,
Marcin Szargut, Paweł Szczyciński, Fryderyk Wojda, Konrad Zagajewski,
Paweł Bartosz, Dawid Dziurdzia, Marcin Juraszek, Rafał Kanowski,
Edward Kawka, Dariusz Kowalski, Rafał Lip, Michał Malec,
Miłosz Pawlik, Wojciech Radziejewski, Paweł Rembecki,
Dominik Ślosarczyk, Sebastian Wiśniewski, Sławomir Witkowski,
Sylwester Witkowski, Tomasz Witkowski, Dominik Zdebik,
Filip Zduńczyk, Swietłana Butskaya, Katarzyna Jackowska,
Paulina Kukiz, Małgorzata Dżygadło-Niklaus,
Monika Paśnik-Petryczenko, Katarzyna Zedel, Małgorzata Biegiesz,
Stella Hensel-Bielówka, Magdalena Krzywda-Krzysteczko,
Anna Skawińska, Kornelia Wach

Kierownictwo muzyczne:
Marcin Bornus-Szczyciński

Aranżacja scenograficzna, kostiumy:
Małgorzata Dżygadło-Niklaus, Magdalena Góra

Plastyka gestu:
Anna Łopatowska

Celebracja:
Ks. Antoni Klemens:

Kierownictwo artystyczne i reżyseria:
Johann Wolfgang Niklaus

Fot. Mariusz Papierski i archiwum Scholi Węgajty

Akcja dramatu toczy się w wielu miejscach; na bliżej nieokreślonej polanie, czy łące, gdzie Anioł nawiedza pasterzy; na drodze, gdzie spotykają się Trzej Królowie; w Jerozolimie, w pałacu Heroda; w Betlejem oraz w Egipcie.

Videntes stellam... Widząc gwiazdę... Procesyjne responsorium, rozpoczynające nieszpory na święto Objawienia Pańskiego, zapowiada treść dramatu; podążanie za światłem gwiazdy betlejemskiej i adorację Dzieciątka Jezus przez Króli i Pasterzy.

Udramatyzowana relacja bożonarodzeniowej historii rozpoczyna się wraz z wejściem Anioła. Ogłasza on Dobrą Nowinę Pasterzom, którzy wyruszają na poszukiwanie Zbawiciela Świata. Tymczasem przy Nowonarodzonym czuwają Akuszerki. Widząc Pasterzy, pytają: Kogo szukacie?. Uzyskawszy odpowiedź, wskazują na żłóbek. Pasterze oddają cześć Dzieciątku, Królowi Wieczności i – wraz z pozostałymi zgromadzonymi – Marii, Bogu równej.

Jednocześnie na drodze spotykają się Trzej Królowie. Po powitaniach ruszają wspólnie do Jerozolimy, prowadzeni światłem gwiazdy. Nie znajdują tutaj jednak Tego, którego szukają. Przychodząc do pałacu Heroda napotykają Armigera – przybocznego Gwardzistę. Wypytuje on Magów o cel ich podróży i pochodzenie. Trafiają przed oblicze Heroda, który wypytuje ich dalej o to dokąd zmierzają, kogo szukają i jaki znak ich prowadzi. Królowie opowiadają o gwieździe i pokazują trzy mistyczne dary, które niosą nowonarodzonemu Królowi Królów. Herod rozkazuje Skrybie sprawdzić w księdze przepowiednie dotyczące narodzenia Dzieciątka, a gdy proroctwo potwierdza to wydarzenie Herod, wpadając w gniew, odrzuca księgę. Odprawia Królów, którzy ponownie dostrzegają gwiazdę i podążają w ślad za nią.

Idący z naprzeciwka Pasterze, zagadnięci, opowiadają im o narodzonym w ubóstwie Chrystusie. Królowie przy dźwiękach harfy – instrumentu Króla Dawida – wspominają prorocze zapowiedzi nadejścia Mesjasza, teraz właśnie potwierdzone. Kiedy Królowie docierają do betlejemskiej szopki Akuszerki, zdumione świetnością przybyszy, pragną dowiedzieć się kim też są tajemniczy goście. Królowie z godnością przedstawiają siebie i cel swojej wizyty. Ujrzawszy Dzieciątko ofiarowują mu dary, po czym... zasypiają. We śnie jawi im się Anioł. Ostrzega przed gniewem Heroda i radzi, by wracali inną drogą. Zanim odejdą, Królowie będą jeszcze sławić wcielonego Boga: *Deus homo factus est* (*Bóg stał się człowiekiem*).

Ponad żłóbkiem pojawia się Anioł i nakazuje Józefowi udać się wraz z Marią i Dziecięciem do Egiptu. Akcja dramatu przenosi się do pałacu Heroda. Herod dowiedziawszy się o tym, że Magowie uszli bezpiecznie z jego kraju popada w rozpacz. Widząc w nowonarodzonym Dziecięciu zagrożenie dla swej władzy i obawiając się utraty tronu rozkazuje zamordować wszystkie betlejemskie niemowlęta płci męskiej. Wręcza Gwardziście miecz, aby ten dokonał rzezi.

Rachela, pełna bólu, rozpacza nad śmiercią niewinnych dzieci. Pojawiają się Matki Pocieszycielki, które dodają jej otuchy roztaczając wizję niebiańskiej chwały, która stanie się udziałem pomordowanych.

Po śmierci Heroda Anioł ponownie ukazuje się Józefowi i poleca mu powrócić wraz z rodziną do Judei.

Akcja dramatu na tym się kończy. Rozbrzmiewa radosna antyfona *Gaude Virgo Maria* (*Ciesz się, Matko Dziewico*).

***

Wydarzenia związane z Bożym Narodzeniem, opowiadane przez ewangelistów, trafiały do liturgii i jej średniowiecznych form dramatycznych później niż te związane z Wielkanocą. Bożonarodzeniowe dramaty liturgiczne w swych początkach nawiązywały wyraźnie do form paschalnych. Dialog Anioła z trzema Mariami: *Kogo szukacie? – Jezusa Nazareńskiego* z rezurekcyjnego oficjum Visitatio Sepulchri zostaje sparafrazowany w dramacie bożonarodzeniowym. Diakoni w dalmatykach śpiewali zatem: *Quem queritis, pastores?* (*Kogo szukacie, pasterze?*), kantorzy zaś z chóru odpowiadali: Jezusa.... Chodziło o liturgiczne potwierdzenie dogmatu wcielenia, a nie o powtórzenie ewangelicznej narracji.

Na przełomie XI i XII wieku bożonarodzeniowa forma dramatyczna szybko się rozwija. W oficjum pasterzy wprowadzona zostaje postać Anioła i Chóry Anielskie śpiewające Gloria in excelsis, Pasterze oraz nowe - mające apokryficzny rodowód - postaci Akuszerek. Właśnie owe Niewiasty zadają pasterzom owo sakramentalne pytanie: *Quem queritis?* To samo pytanie zostanie skierowane do Trzech Króli w oficjum gwiazdy.

Z połączenia obu tych oficjów, wprowadzenia postaci Heroda i jego dworu oraz posiadających apokryficzny rodowód Racheli i Matek Pocieszycielek, powstają pierwsze rozbudowane, bogatsze formy dramatu liturgicznego (przykładem jest przedstawione tutaj *Ordo Stellae*). Dawały te oficja pełny, udramatyzowany obraz wydarzeń ewangelicznych, jakkolwiek teatralność nie była ich nadrzędnym celem – chodziło o liturgiczne ukonkretnienie faktów.
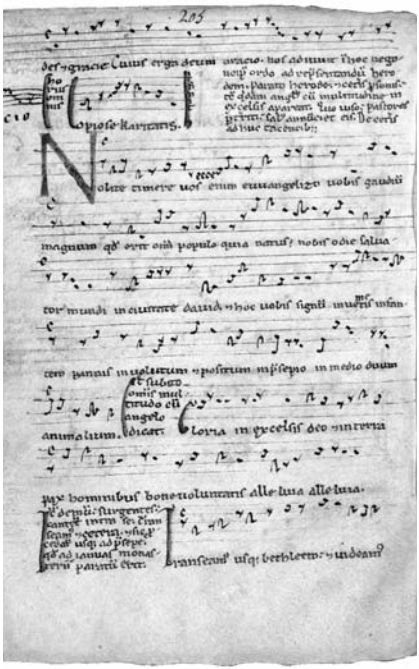
Kartka z początkiem dramatu *Ordo Stellae* z manuskryptu z Opactwa Saint Benoit nad Loarą, XII w.

Tunc incipit ordo ad representandum Herodem. Parato Herode et cetris personis, tunc quidam ANGELUS *cum multitudine in exselsis appareat. Quo viso, pastores perterriti; salutem annunciet eis* (ANGELUS) *de ceteris adhuc tacentibus:*
Nolite timere vos, ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum quod erit omni populo,quia natus est nobis hodie Salvator mundi in civitate David,et hoc vobis signum.Invenietis infantem pannis involutum et positum in presepio, in medio duum animalium.

Et subilo OMNIS MULTITUDO *cum Angelo dicat:*
Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bone voluntatis.Alleluia! Alleluia!

Tunc demum surgentes (PASTORES) *cantent intra se:*
Transeamus usque Bethleem, et videamus hoc verbum quod factum est,quod fecit: Dominus et ostendit nobis.

Et sic procedant usque ad presepe, quod ad januas monasterii paratum erit. Tunc due MULIERES *custodientes presepe, interrogent pastores, dicentes:*
Quem queritis, pastores, dicite?

Respondeant PASTORES:
Salvatorem Christum Dominum infantem pannis involutum secundum sermonem angelicum.

MULIERES:
Adest parvulus cum Maria matre ejus, de qua dudum vaticinando Isaias propheta dixerat:ecce virgo concipiet et pariet filium.

Tunc PASTORES *procidentes, adorent infantem, dicentes:*
Salve, Rex seculorum!

Postea surgentes, invitent populum circumstantem ad adorandum infantem, dicentes turbis vicinis:

Stąd obrządek się rozpoczyna, co przedstawić ma Heroda. Wpierw Herod i reszta postaci jest uszykowana, zaczem ANIOŁ *jakowyś z rzeszą na wysokościach niech się objawi. A tego zoczywszy, pasterze jakoby struchleli; tedy niechajże ich pozdrowi* (ANIOŁ) *za resztą tymczasem milczącą:*
Nie macie lękać się, oto bowiem zwiastuję wam radość wielką a przyszłą ludowi wszemu, iże narodził się wam dziś świata Zbawiciel w mieście Dawidowym, a za znak to wam będzie. Najdziecie dzieciątko w pieluszki owinięte a położone w żłobie pomiędzy dwa bydlęcia.

I wnet RZESZA CAŁA *niech z Aniołem się ozwie:*
Chwała na wysokościach Bogu a na ziemi pokój ludziom dobrej woli. Alleluja! Alleluja!

Zaczem znowu powstając (PASTERZE) *niechaj zaśpiewają pomiędzy sobą:*
A przejdźmy do Betlejem samego, a niech obaczym one słowo, co się stało, iże Pan je uczynił i nam wystawił.

A tak niech postępują do żłobu samego, co przy drzwiach klasztoru był urządzony. Zaczem dwie NIEWIASTY *żłobu strzegące niech wypytają pasterzy tako się ozywając:* Kogóż to szukacie, pasterze, a powiedzcie?

A niechaj odpowiedzą PASTERZE:
Zbawiciela Chrysta Pana, co dzieciątkiem w pieluszki owiniętem wedle anielskiego gadania.

NIEWIASTY:
Otoż jest maluśki z Maryją matką jego, o której onegdaj wieszcząc miał prorok Izajasz mówić: oto panna pocznie i porodzi syna.

Zaczem PASTERZE *w pokłonach niech hołdują dzieciątku mówiąc:*
A witaj Królu nad wiekami!

Potym powstając niechaj lud wkoło się tłoczący zapraszają do hołdowania dzieciątku, powiadając do całej ciżby po bokach:

Ormiańska miniatura

Mozaika, Santa Maria in Trastevere, Rzym, Pietro Cavallini, XIII w.

Współczesna ikona grecka

Adoracja, fresk, XII w.

Venite, venite, venite adoremus Deum, quia ipse est salvator noster.

Tunc salutent PASTORES *Virginem, ita dicentes:*
Salve, virgo singularis, virgo manens Deum parisante secla generatum corde Patris;adoremus nunc creatum carne matris.

Versus:
Nos, Maria, tua prece a peccati purga fecenostri cursum incolatus; sic disponeut det sua frui natus visione.

Tunc viso Puero, PASTORES adorent eum, deinde vertant se ad Chorum dicentes:
Alleluia! Alleluia! Jam vere scimus Christum natum in terris, de quo canite omnes cum Prophetis, dicentes: Alleluia! Alleluia!

Interim MAGI *prodeuntes, quisque de anguto suo quasi de regione sua,conveniant ante altare vel ad ortum stelle,et dum appropinquant*, PRIMUS *dicat:*
Stella fulgore nimio rutilat.

SECUNDUS:
Quem venturum olim propheta signaverat.

Tunc stantes collaterales, dicat DEXTER *ad medium:*
Pax tibi, frater!

Et ILLE *respondeat:*
Pax quoque tibi!

Et osculentur sese; sic medius ad sinistrum et sinister ad dextrum. Salutatio cuique. Tunc ostendant sibi mutuo et dicant:
Ecce stella! Ecce stella! Ecce stella!
Procedente autem stella, sequentur et IPSI *precedentem stellam, dicentes:*
Eamus ergo et inquiramus eum, offerentes ei munera: aurum, thus et myrrham.Quia scriptum didicimus: Adorabunt eum omnes reges, omnes gentes servient ei.

Pójdźcie, pójdźcie, pójdźcie, a hołdujmy Panu, bo onże jest zbawicielem naszym.

Witaj panno przejedyna, coś w panieństwie trwając Boga masz za syna, przed wiekami z serca Ojca zrodzonego; a hołdujmy stworzonemu z ciała matczynego.

O Maryjo przez twe wstawiennictwo oczyść nas, co cierpim tu wygnaństwo z mętów grzechów naszych; z twego urządzenia niech dozwoli nam narodzony pożywać ze swego wejrzenia.

Alleluja! Alleluja! Teraz już prawdziwie znamy Chrysta na świat narodzonego, wszyscy go śpiewajmy z prorokami onymi słowy.

Tymczasem MĘDRCY *na środek postępując, a każdy od swego rogu niby z kraju swojego, niech zejdą się przed ołtarzem bądź gdzie gwiazda wzeszła, a gdy się przybliżają niech* PIERWSZY *rzeknie:*
Gwiazda blaskiem ponad miary się jarzy.

DRUGI:
Tego, co ma przyjść, ongiś prorok tak oznaczył.

Tedy stanąwszy u swych boków, niech PRAWY *ozwie się do środkowego:*
Pokój tobie bracie!

A TENŻE *niech odpowie:*
I pokój tobie!

A niech się ucałują; takoż środkowy wobec lewego a lewy wobec prawego; pozdrowienie każdemu. Zaczem niech wzajem sobie wskazują a powiadają:
Oto gwiazda! Oto gwiazda! Oto gwiazda!
A gdy gwiazda przodem postępuje ONI *to niech za gwiazdą poprzedzającą podążają powiadając:*
Idźmy zatem a szukajmy tego, niosąc dary jemu: złoto, kadzidło i mirrę. Boć poznaliśmy, że jest napisane: cześć mu dadzą wszystkie króle, wszystkie narody będą służyć jemu.

Miniatura, kodeks Pułtuski, XI w.

Armenia, miniatura

Venientes ad ostium chori, interrogent adstantes:
Dicite nobis o Jerosolimitani cives:
Ubi est expectatio gentium;
ubi est qui natus est rex Judeorum,quem
signis celestibus agnitum venimus adorare?

Quibus visis, Herodes mittat ad eos
ARMIGERUM, *dicens:*
Que rerum novitas, aut que causa vie
subegit, vos, ignotas temptare vias?
Quo tenditis ergo? Quod genus? Unde domo?
Pacem ne huc fertis an arma?

Responsio MAGORUM:
Chaldei sumus; pacem ferimus; regem regum
querimus quem natum esse stella
indicat, que fulgore ceteris clarior rutilat.

ARMIGER *adducens Magos ad Herodem:*
En Magi veniunt, et regem natum stella duce
requirunt.

HERODES *ad Magos:*
Que sit causa vie?
Quis vos, vel unde venitis? Dicite.

MAGI:
Rex est causa vie; reges sumus ex Arabitis.
Huc venientes querimus en regem
regnantibus imperitantem,quem natum
mundo lactat judaica virgo.

HERODES *ad Magos:*
Regem, quem queritis, natum esse quo signo
didicistis?

MAGI:
Illum natum esse didicimus in Oriente,
stella monstrante.

HERODES:
Illum regnare creditis, dicite nobis?

Przychodząc do przedsionka chóru niech wypytują obok stojących: Powiedzcie nam mieszkańcy Jerozolimscy, gdzież jest spodziewanie narodów, gdzież jest ten, co się narodził król Żydów, bośmy przybyli hołdować onemu od znaków niebieskich poznanemu.

Na których widok niechaj Herod wyśle do nich ZBROINEGO *powiadając:*
Jakaż to rzeczy nowina, czy to sprawa kazała wam dróg nieznanych próbować? Dokąd się tedy wybieracie? Z jakiego rodu? Z jakiego domu? Czy pokój, czy bronie tu przynaszacie?

Odpowiedź MĘDRCÓW:
Z chaldejskiej ziemi i pokój niesiemy; a króla nad królami chcemy; że jest narodzon gwiazda wieści, co blask jaśniejszy nieci od reszty.

ZBROJNY *wróciwszy się niech pozdrowi Króla i przyklęknąwszy niechaj powie:*
Bawią u nas, Panie, trzej mężowie nieznani, ze Wschodu przybysze, szukający nowo narodzonego króla jakiego.

HEROD *do Mędrców:*
Jakaż to drogi przyczyna? Kimże jesteście wy, czy też skąd przybywacie, powiedzcie.

MĘDRCY:
Król jest drogi przyczyną; a króle my z arabskich krain. Przybywszy tu szukamy króla nad królewicami władającego, co żydowska karmi go dziewica dla świata narodzonego.

HEROD *do Mędrców:*
Że król, co go szukacie jest narodzon, z jakiego znaku żeście się wywiedzieli?

MĘDRCY:
Że jest narodzon było nam wiadome na Wschodzie z gwiazdy ukazania.

HEROD:
A powiedzcie nam, jako wierzycie, iż onego jest królowanie.

Ormiańska miniatura, Ewangeliarz z Echmiadzin, VI w.

Ewangeliarz, Dolna Saksonia, X w.

Fresk, monastyr Staro Nagoricane,
Macedonia, XIII w.

MAGI:
Illum regnare fatentes, cum mysticis
muneribus de terra longinqua adorare
venimus, trinum Deum venerantes tribus
cum muneribus.

Tunc ostendant munera. PRIMUS *dicat:*
Auro regem.

SECUNDUS:
Thure Deum.

TERTIUS:
Myrrha mortalem.

Postea HERODES *interroget Scribas, dicens:*
O vos, Scribe interrogati, dicite, si quid de hoc
Puero scriptum videritis in libro.

Tunc SCRIBE *duo revolvant librum, et tandem, inventa quasi prophetica, dicant:*
Vidimus, domine, in Prophetarum lineis,nasci
Christum in Bethleem Jude, civitate David,
Propheta sic vaticinante.

Et ostendentes cum digito, Regi incredulo tradant librum.
CHORUS:
Bethleem non es minima in principibus Judae;
ex te enim exiet dux qui regat populum meum
Israel.

Tunc demum dimittat HERODES *Magos ut inquirant de Puero, et coram eisspondeat regi nato, dicens:*
Ite, et de Puero diligenter investigate;
et, invento, redeuntes michi renunciate, ut et ego
veniens adorem eum.
Magis egredientibus, precedat stella eos, que nondum in conspectu Herodis apparuit.
Quam ipsi sibi mutuo ostendentes, procedant.
Qua visa, Herodes et filius minentur cum gladiis.

MĘDRCY:
Onego królowanie głoszący z mistycznymi dary,
by złożyć hołdy, z ziem odległych przybywamy,
dla uczczenia w Bogu trzykrotnego przyrodzenia
trzykrotnymi dary.

Zaczem niech dary pokazują. A PIERWSZY *niech powie:* Złotem króla.

DRUGI:
Kadzidłem Boga.

TRZECI:
Mirrą śmiertelnika.

Potym niech HEROD *przepytuje Pisarzy tymi słowy:*
A wy Pisarze tu pytani, powiedzcie, czy co napisane
o tym chłopczynie widzicie w księdze.

Zaczem PISARZE DWAJ *niechaj rozwiną księgę, a wreszcie jakby znalazłszy proroctwo powiedzą:*
Mamy to przed oczami w literach proroków, że
Chrystus się urodzi w Betlejem Judzkim, mieście
Dawidowym, właśnie tak Prorok wieści.

I palcem zaznaczając księgę Królowi nieufnemu przekazują.
CHÓR:
Betlejem, nie jesteś ty miastem bardzo podłym
pośród władców Judy, z ciebie to bowiem wyjdzie
wódz, co będzie królował nad całym moim ludem
Izraelem.

Tedy niech HEROD *wreszcie Mędrców odeśle, by się wywiedzieli o chłopczynę, a w ich obecności przysięgi czyni tymi słowy:*
Idźcie, a o chłopca pilnie się wypytajcie; a nalazłszy
za powrotem mi donieście, bym i ja przybywając
uczcił jego.
Za odejściem Mędrców gwiazda niech ich poprzedza, która widzeniu Heroda jeszcze się nie ukazała. Tę oni wzajem sobie pokazując niech wprzód postępują A zoczywszy ją Herod i syn mają wygrażać mieczami.

Kamienny relief, 734-737, Longobardia

Fresk, Paryż, Grigorij Krug
i Leonid Uspienski, XX w.

Ormiańska miniatura

MAGI:
Ecce stella in Oriente previsa; iterum
precedit nos lucida.

Hoc finito, eat processio ut in dominicis,
(Chorus) CANTORE *incipiente:*
Magi veniunt ad Oriente Jerosolymam,
quærentes et dicentes: ubi est qui natus est, cujus
stellam vidimus. Et venimus adorare Dominum?

Versus:
Cum natus esset Jhesus in Bethleem Jude in diebus
Herodis regis, Ecce magi ab Oriente venerunt
Jerosolimam, dicentes:
Ubi est?...

Interim PASTORES, *redeuntes a presepe, veniant gaudentes et cantates in eundo* (Chorus):
O regem cæli, cui talia famulantur obsequia!
Stabulo ponitur, qui continet mundum:
jacet in præsepio, et in coelis regnat (tonat).
Versus: Natus est nobis hodie Salvator, qui
est Christus Dominus, in civitate David.
Jacet...

Ad quos MAGI:
Quem vidistis?

PASTORES:
Secundum quod dictum est nobis ab Angelo
de Puero isto, invenimus infantem pannis involutum et positum in presepio, in medio duum
animalium.

Postea Pastoribus abeuntibus, MAGI *procedant post stellam usque ad presepe, Cantantes*
(Chorus):
Quem non prevalent propria magnitudine,
celum, terra atque maria lata caperede virgineo
natus utero, ponitur in presepio.
Sermo cecinit quem vatidicus, stat simul
bos et asinus.

MĘDRCY:
Oto gwiazda wpierw na Wschodzie ujrzana,
znowuż poprzedza nas świetlana.

CHÓR:
Mędrcy ze Wschodu przybywają, Jerozolimy
szukając a powiadając: gdzież jest ten, co się
narodził, co gwiazdę jego widzim; a przybywamy
hołdować Panu?

Rota:
Gdy Jezus się narodził w Betlejem judzkim za dni
Heroda króla, oto mędrcy ze Wschodu do
Jerozolimy przybyli ze słowami onymi:
gdzież jest?

Tymczasem PASTERZE *wracając od żłobu*
niech pójdą z radością i śpiewem w pochodzie
(Chór):
O królu nieba, któremu tak wielkie świadczą
posługi! W stajni jest położon, który
świat w sobie zawiera. W żłobie leży
a w obłokach grzmotem rozbrzmiewa.

A do tych MĘDRCY:
Kogo widzieliście?

PASTERZE:
Wedle anielskiego gadania o onej chłopczynie,
naleźliśmy w pieluszki owiniętą dziecinę, a złożoną
w żłobie pośrodku dwojga bydląć.

Poczym za odejściem Pasterzy MĘDRCY *wprzód*
za gwiazdą postępują aż do żłobu ze śpiewem:
(Chór):
Co go swą ogromnością objąć nie są mocne niebo,
ni ziemia, ani morza bezkresne, z dziewiczego łona
narodzony, a w żłobie jest położony.
Jakoż głos wieszczy rozbrzmiewał był, tak wraz stoją
osioł i wół.

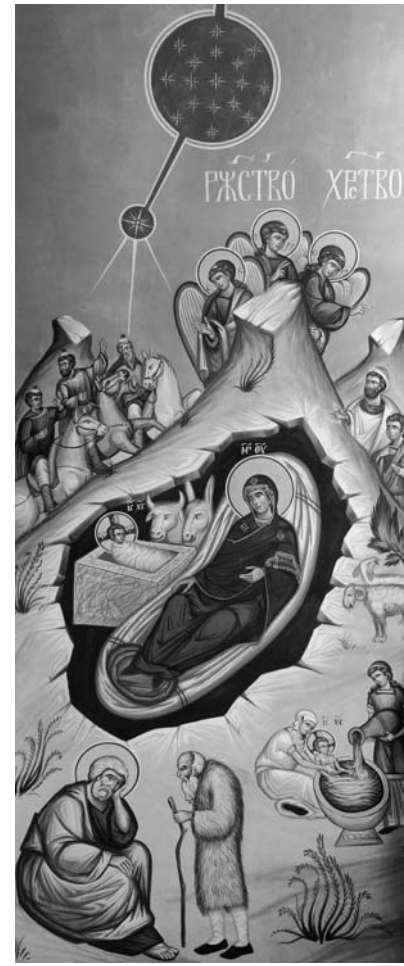

Współczesny fresk Wiktora Downara, Mińsk, Białoruś

Ikona rumuńska, XV w.

Mozaika, monastyr Dafni, Grecja, XI w.

Sed oritur stella lucida, prebitum Domino obsequia, quem Balaam ex judaica nasciturum dixerat prosapia. Hec nostrorum oculos fulguranti lumine prestinxit lucida, et nos ipsos provide ducens ad cunabula resplendens fulgida.

Tunc OBSTETRICES, *videntes Magos, alloquantur:*
Qui sunt hii qui, stella duce, nos adeuntes, inaudita ferunt?

MAGI:
Nos sumus quos cernitis, reges Tharsis et Arabum et Saba, dona ferentes Christo nato, Regi, Domino, quem, stella ducente, adorare, venimus.

OBSTETRICES *ostendentes Puerum:*
Ecce, puer adest quem queritis. Jam properate et adorate, quia ipse est redemptio mundi.

MAGI:
Salve, Rex seculorum!
Salve, Deus deorum!
Salve, salus mortuorum!

Tunc procidentes Magi adorent Puerum et offerant.
PRIMUS *dicat:*
Suscipe, Rex, aurum, regis signum.

SECUNDUS:
Suscipe myrrham, signum sepulture.

TERTIUS:
Suscipe thus, tu vere Deus.

Istis factis, Magi incipiant dormire ibi, ante prespe, donec Angelus desuper apparens, moneat in somnis ut redeant in regionem suam per aliam viam. ANGELUS dicat:
Impleta sunt omnia que prophetice scripta sunt. Ite, viam remeantes aliam, nec delatores tanti regis puniendi eritis.

Przecz gwiazda jaśniejąca wschodzi, co by daniny Panu złożyć, który, Balaam był powiedział, z żydowskiego przyjdzie plemienia.Coś oczy ziomków naszych poraziła błyskawicy światłem jaśniejąca, przecz nas samych do kołyski bacznie prowadź od blasku lśniąca.

Zaczem AKUSZERKI *Mędrców zoczywszy do nich powiadają:*
A któż są ci, co za gwiazdy prowadzeniem do nas przybywając niosą rzeczy niesłyszane?

MĘDRCY:
Co nas tu postrzegacie, jesteśmy króle Tarsu, Arabów i Saby, dary niosący dla Chrysta narodzonego, Króla, Pana, któremu hołdować przybywamy za szlakiem gwiazdy.

AKUSZERKI *na chłopca pokazując:*
Oto chłopię jest, którego szukacie. Dalej, spieszcie a cześć oddawajcie, iże on jest odkupienie świata.

MĘDRCY:
Witaj Królu nad wiekami!
Witaj Boże nad bogami!
Witaj zbawienie nad śmiertelnikami!

Tedy w pokłonach Mędrcy cześć niech dadzą chłopcu a dary złożą. PIERWSZY *niech powie:*
Przyjmij, Królu, złoto, króla znamię.

DRUGI:
Przyjmij mirrę, znamię zgonu.

TRZECI:
Przyjmij kadzidło, tyś Bóg prawdziwie.

Gdy one się stały Mędrcy do snu się tam gotują u żłobu, aż Anioł z wysoka się ukazując ma ich upomnieć, by powrócili do swego kraju inną drogą.
ANIOŁ *niech mówi:*
Wypełnione są wszystkie, które od proroków zapisane były. Idźcie za powrotem inną drogą, a udziałem waszym nie ma być kara za wydanie tak możnego króla.

Fresk, monastyr Petru Voda, Rumunia, XX w.

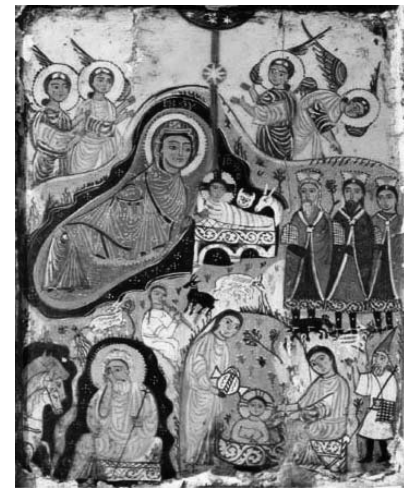

Enkaustyczna ikona, monastyr Św. Katarzyny, Synaj, VII w.

MAGI *evigilantes:*
Deo gratias!
Surgamus ergo, visione moniti angelica,
et, calle mutato, lateant Herodem que vidimus
de Puero.

Tunc MAGI *abeuntes per aliam viam, non videnteHerode, cantent* (Chorus):
O admirabile commercium!
Creator generis humani, animatum corpus
sumens, de Virgine nasci dignatus est:
et procedens homo sine semine, largitus est nobis
suam deitatem.

Venientes choro dicentes:
Gaudete, fratres, Christus nobis natus est:
Deus homo factus est.

Ad interfectionem puerorum, induantur
INNOCENTES *stolis albis,et gaudentes*
per monasterium, orent Deum, dicentes:
O quam gloriosum est regnum, in quo cum
Christo gaudent omnes Sancti!
Amicti stolis albis, sequuntur Agnum
quocumque ferit.

Tunc agnus ex improviso veniens, portans crucem,
antecedat huc et illuc,
et ILLI *sequentes, dicant:*
Emitte agnum, Domino dominatorem terraede
petra desertiad montem filiae Sion

Interea Angelus super presepe apparens,
moneat Joseph fugere in Egyptum cum Maria.
ANGELUS *dicat tribus vicibus:*
Joseph!Joseph!Joseph! Fili David!

Postea dicat hec:
Tolle Puerum et matrem ejus, et vade in Egyptum,
et esto ibi usque dum dicam;
futurum est enim ut Herodes querat Puerum
ad perdendum eum.

Ormiańska miniatura, ewangeliarz z Hromkla, XIII w.

MĘDRCY *ze snu się budząc:*
Bogu dzięki! Wstańmy tedy pouczeni widzeniem anielskim, a za odmianą drogi zakryte przed Herodem niech zostaną one, co doświadczyliśmy o Dziecięciu.

Zaczem MĘDRCY *drugą drogą uchodząc poza wzrokiem Heroda niech śpiewają* (CHÓR):
Godny podziwienia targu! Stwórca ludzkiego rodzaju ciało, co żywie nabywając znalazł z dziewicy godnym się narodzić. A przychodząc jako człowiek bez nasienia w hojności nas obdarował swą boskością.

A wkraczając na chór tak się ozywają:
Radujcie się, bracia, Chrystus nam się narodził:
Bóg człowiekiem się stał.

Do rzezi maluczkich niechże NIEWINIĄTKA
w białe stuły się obleczą, a krocząc przez klasztor modły Bogu zanoszą, tak rzekąc:
O, jak chwalebne jest królestwo ono, co w nim radują się z Chrystem wszyscy święci!
W stuły białe obleczeni za Barankiem postępują, gdzie bądź by nie szedł.

Teraz baranek z nagła wchodząc i krzyż niosąc, niech przodem tam i sam podąża, a owi za nim postępując tak niech się ozwą:
Ześlij baranka, Panie, co będzie miał panowanie nad ziemiąod pustaci skalnej aż po górę córki Syon.

Podówczas ANIOŁ *ponad stajnią widny niech poruczy Józefowi uciekać z Marją do Egiptu. A po trzykroć Anioł niech się ozwie:*
Józefie, Józefie, Józefie, synu Dawidowy!

Po tym niech tak się ozwie:
Weźmij dziecię i matkę jego, a uchodź do Egiptu, i ostań tam, dopokąd nie powiem. Ma się bowiem stać, iże Herod szukać będzie dziecięcia na zgubę jego.

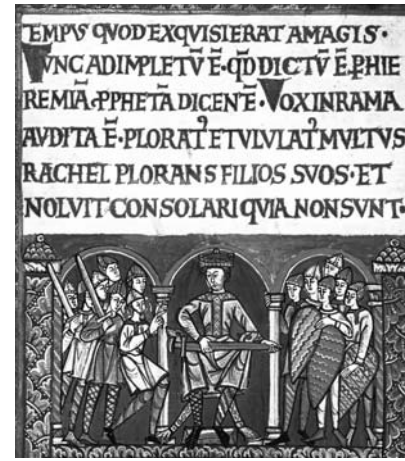

Ormiańska miniatura, ewangeliarz z Hromkla, XIII w.

Fresk, monastyr Petru Voda, Rumunia, XX w.

Miniatura, kodeks Pułtuski, XI w.

Joseph abiens, non videnti Herode, cum Maria portante Puerum, dicens:
(Chorus): Aegypte noli flere, quia dominator tuus veniet tibi, Ante cuius conpectum movebuntur abyssi, Liberare populum suum de manu potentium. Ecce dominator Dominus cum virtute veniet.

Interim ARMIGER *nuncians magos per aliam viam rediisse, salutat prius regem, postea dicat:*
Rex, in eternum vive!
Delusus es, Domine, Magi viam
redierunt aliam.

Tunc HERODES *quasi corruptus, arrepto gladio, paret se ipsum occidere,*
sed prohibeatur tandem a suis et pacificetur, dicens:
Incendium meum ruina restinguam.

Interea INNOCENTES *adhuc gradientes post agnum, decantent:*
Agno sacrato pro nobis mortificato
splendorem Patris, splendorem virginitatis,
offerimus Christo sub signo luminis isto.
Multis ira modis ut quos inquirit
Herodis, Agno salvemur, cum Christo
commoriemur.

ARMIGER *suggerat Herodi, dicens:*
Discerne, Domine, vindicare iram tuam
et stricto mucrone jube occidi pueros;
forte inter occisos occidetur et Christus.

HERODES *tradens ei gladium, dicat:*
Armiger eximie, pueros fac ense perire.

Interim, occisoribus venientibus, subtrahatur agnus clam, quem abeuntem salutant
INNOCENTES:
Salve, Agnus Dei!
Salve qui tollis peccata mundi, alleluia!

Tunc MATRES *occidentes orent:*
Oremus: tenere natorum parcite vite.

JÓZEF *z oczu Heroda uchodząc, z Marią dziecię niosącą, niech rzecze:*
(CHÓR): Nie masz płakać Egipcie, jako że ku tobie twój Włodarz przyjdzie, co na wejrzenie jego zatrzęsą się otchłanie, by lud swój wybawić z ręki możnych. Oto Włodarz Pan dzielności przyjdzie.

Tymczasem Zbrojny, by donieść, iże magowie drugą powrócili drogą, niech wpierw pozdrowi króla, zaczem niech powie:
O królu, obyś żył na wieki! Wyszydzonyś panie! Magowie drugą powrócili drogą.

Wtedy HEROD *niby porażony, porwawszy za żelazo, do samozgładzenia niechże się gotuje, a przez swoich niech zatrzymany i uśmierzony, tak powiada:*
Gorączkę mą ugaszę jeno w rzezi.

Podówczas Niewiniątka dotąd za barankiem postępujące niech wyśpiewują:
Barankowi poświęconemu, za nas uśmierconemu, co w łasce u Ojca, naszą czystość chłopca, Chrystowi ofiarujemy onemu, światła znakowi temu. Ode gniewu tak krotnego, że szukani od Heroda okrutnego, barankowi będziem wybawieni, kiedy z Chrystem współpomrzemy.

ZBROJNY *radzi Herodowi rzekąc:*
Każ sobie, Panie, pomścić gniew twój i od miecza katowskiego niech poginą dzieciaczki. Może pośród tych wygubionych zginie i Chrystus.

HEROD *miecz mu wręczając, niech tak się ozwie:*
Mężu zbrojny wspaniały, czyń a niech dzieci od miecza giną.

Tymczasem za nadejściem oprawców, baranek niech skrycie jest na ubocze uniesiony, a odchodzącego niech NIEWINIĄTKA *pozdrawiają:*
Bądź pozdrowiony Baranku Boży! Bądź pozdrowiony Ty, co gładzisz grzechy świata, alleluja!

Zaczem MATKI *do ziemi przypadając niech błagają:*
Błagamy: oszczędźcie żywota bezbronnego dziatek naszych.

Fresk, monastyr Kovilj, Serbia, XXI w

Ormiańska miniatura, ewangeliarz z Cylicii, XIII w.

Miniatura, Codex Egberti, X w.

Postea, jacentibus infantibus, ANGELUS
ab excelso moneat eos, dicens:
Vos qui in pulvere estis, expergiscimini
et clamate.

INFANTES *jacentes:*
Quare non defendis sanguinem nostrum,
Deus noster?

ANGELUS:
Adhuc sustinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorum.

Tune inducatur RACHEL *et due consolatrices;*
et stans super pueros, plangat, cadens aliquando, dicens:
Heu! Teneri partus! Laceros quos cernimus artus!
Heu! Dulces nati sola rabie jugulati!
Heu! Quia nec pietas nec vestra coercuit etas!
Heu! Matres misere que cogimur ista videre!
Heu! Quid nunc agimus?
Cur non hec facta subimus?
Heu! Quia merores nostrosque levare
doloresgaudia non possunt, nam dulcia
pignora desunt!

CONSOLATRICES *excipientes*
cadentem dicentes:
Noli, virgo Rachel; noli, dulccissima mater,
pro nece parvorum fletus retinere dolorum.
Si que tristaris exulta que lacrymaris:
namque tui nati vivunt super astra beati.

Item RACHEL *dolens:*
Heu! Heu! Heu!
Quomodo gaudebo, dum mortua membra videbo;
dum sic commota fuero per viscera tota?
Me facient vere pueri sine fine dolere.
O dolor! O patrum mutataque gaudia matrum!
Ad lugubres luctus lacrymarum fundite fluctus
Judee florem, patrie lacrymando dolorem.

Poczem za zlegnięciem dzieciaczków ANIOŁ *z wysokości ich napomina, rzekąc:*
Wy, co w prochu wam przyszło zlegnąć,
zbudźcie się a wołajcie.

DZIATKI *poległe:*
Czemuż to nie bronisz krwi swojej,
Boże nasz?

ANIOŁ:
Tako-że znosić wam czas wymierzony, dopokąd nie wypełni sięliczba braci waszych.

Tedy niech RACHEL *i dwie pocieszycielki będą wprowadzone; a stojąc nad chłopaczkami niech żale odprawia, ku ziemi przypadając i rzekąc:*
Szloch! Bezbronne potomki! Usieczone wasze widzieć członki!
Szloch! Synkowie słodcy! Wyżęci ode nagiej złości!
Szloch! Iże ni zbożność, ni wasze dziecięctwo przemogłoć!
Szloch! Matki żałosne, co nam te gwałty widoczne!
Szloch! Cóż tedy czynić mamy? Czemuż złych losów nie strzymamy?
Szloch! Iże żalów srogich i uśmierzyć bólów mnogich żadne mogą radości, gdy słodkiej zbrakło ich obecności.

POCIESZYCIELKI *podnosząc ją ku ziemi przypadłą rzeką:*
Nie tak, panno Rachelo, nie tak, najsłodsza macierzo, nad zatratą maluczkich masz sprawować płacze i smutki. Choć-eś tak żałobliwa, raduj się, chocieś tak płaczliwa. Otoć synkowie twoi szczęśni żywią w gwiazd ostoi.

A Rachel znowu żale czyniąc:
Szloch! Szloch! Szloch!
Jakże mnie się cieszyć, gdy na ciała martwe mam patrzyć; gdym tak wzburzona wskroś wsze głębie łona? Przecz mnie chłopaczkowie każą w bez terminu trwać żałobie. Jakiż ból! Ojcowskie i matczyne gdy zmiecone radości! Trza żalów żałobnych, więcej jęków, płaczów grobnych; za judejskie plemie, płaczów za bóle tej ziemie.

Fresk, monastyr Markov, XIV w.

Miniatura, Codex Egberti, X w.

Okładka, IX w.

Tunc CONSOLATRICES, *esupinantes infantes, dicant:*
Numquid flendus est iste qui regnum possidet celeste; quiquie prece frequenta miseris fratribus apud Deum auxilietur?

Tunc RACHEL *cadens super parvulos:*
Anxiatus est in me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.

Tunc consolatrices abducant Rachel, et ANGELUS *interim de supernis dicatantphonam que sequitur:*
Sinite parvulos, venire ad me talium
Est enim regnum caelorum.

Ad vocem Angeli surgentes, PUERI *intrent chorum, dicentes:*
O Christe, quantum Patri exercitum invenis, doctus ad bella maxima! Populis predicans, colligis umbras suggens cum tantum miseris.

Dum hec fiunt, tollatur Herodes et substituatur in loco ejus filius ejus Archelaus, et exaltetur in regem. Interim ANGELUS *ammoneat Joseph in Egyptum, quo prius secessit, dicens:*
Joseph! Joseph! Joseph!
Fili David, revertere in terram Judeam;
defuncti sunt enim qui querebant animam pueri.

Tunc JOSEPH (Cantor) *revertatur cum Maria et Puero, secedens in partem Galilee, dicens:*
Gaude, gaude, gaude, Maria virgo!

CANTOR *incipiat:*
Te Deum laudamus...
vel:
Magnificat…
Sic finit.

Tedy POCIESZYCIELKI, *kładąc na wznak dzieciaczki, niech rzeką:*
A czyż godzi się płakać po tym, co królestwo dostaje w udziale niebieskie; i co u Boga jest orędownikiem częstym ku pomocy braci nieszczęsnych?

Teraz RACHEL *niech ku maluczkim przypadnie:*
Utrapiony we mnie jest duch mój, a we mnie wzburzone jest serce moje.

Teraz pocieszycielki niech odprowadzą Rachel, a ANIOŁ *tymczasem z wysokości niech rzecze następującą antyfonę:*
Dozwólcie maluczkim przyjść do mnie; do takichże bowiem należy królestwo w niebiesiech.

Na głos Anioła CHŁOPACZKOWIE *powstając niech wkroczą na chór rzekąc:*
Chryste, jakiż to mnogi zastęp Ojcu najdujesz, chocieś młodzianek, przecz tak sposobny do wojen najsroższych, i głosząc światu mary te werbujesz, choć jako one tyla nieszczęsne jeszcze mlekiem jesteś karmiony.

Gdy to się dzieje, niechaj Heroda usuną a w miejse jego wstawią Archelaosa, syna jego i wyniosą na króla. Tymczasem ANIOŁ *niech przybędzie z poruczeniem dla Józefa do Egiptu, dokąd pierwej był uszedł, tako rzekąc:*
Józefie, Józefie, Józefie, synu Dawidowy, zawróć się do ziemi Judejskiej. Pomarli bowiem ci, co czyhali na duszę chłopięcia.

Tedy JÓZEF (KANTOR) *niech zawróci z Maryją i Chłopięciem, uchodząc ku stronom Galilei, tak rzekąc:*
Raduj się Mario Panno! (Chór śpiewa i tańczy kolędę: Gaudete! Christus est Natus)

Przodownik chóru zaczyna:
Ciebie Boga wychwalamy…
lub:
Wielbi dusza moja…
Tak kończy się.

Fresk, monastyr Petru Voda, Rumunia, XX w.

PASTERZE, MĘDRCY, KRÓLOWIE – ADORATIO MAGORUM

Gra liturgiczna na okres Bożego Narodzenia zatytułowana zwykle *Ordo stellae*, lecz także *Officium stellae, Officium magorum*, *Interfectio puerorum* etc. a której najsłynniejszą wersją jest benedyktyńska kompilacja *Ordo nativitatis* pomieszczona w *Carmina burana*, zachowała się w rozlicznych wariantach i odpisach lokalnych, których sekwencja i źródła są doskonałą ilustracją historii i problemów średniowiecznego dramatu liturgicznego. Jak zawsze także i w przypadku *Adoratio magorum* z Fleury warto zadać kilka pytań, które mogą nam *auditores muti* – czyli słuchaczom niemym wobec minionych doświadczeń liturgicznych i religijnych – rozjaśnić stare i drzewiej w lot rozumiane sensy.

Archetyp biblijny. Tekstem wzorcowym, z którego wyrastają wszystkie liczone w dziesiątki (od Besanson przez Sycylię po Freising) odmiany dramatu jest *Ewangelia według św. Mateusza 2:1-12,16*. Wystarczy porównać zapis Wulgaty i *Hołdu Mędrców*, by zobaczyć, że większość tekstu z Dobrej Nowiny została inkorporowana w nasz dramat. Techniką, z pomocą której dokonywano rozszerzenia sensu i objętości świętego przekazu zadanego było tzw. tropowanie. Mimo, że termin ten obecnie należy do regularnego słownictwa muzycznego pierwotne jego zastosowanie obejmowało sprawności retoryczne. Chodziło o to, by słuchaczy uczynić bardziej pojętnymi a także dać folgę naszej żarliwości religijnej, co niewątpliwie wyjaśnia gwałtowność rozwoju dramatu liturgicznego w okresie przypadającym na franciszkańsko-dominikańsko-cysterską *devotio moderna* wieku dwunastego i trzynastego. Z tego punktu widzenia każde rozszerzenie tekstu ewangelicznego można traktować jako zdobienie, inkrustację służącą lepszemu trafie-

niu do uczestników misterium. Obojętnie, czy używamy antyfon, responsoriów brewiarza, czy też jak w naszym przypadku heksametru z pogańskiego autora Wergilego, gdy Herod wypytuje mędrców o kraj ich pochodzenia, trop jako zabieg retoryczny zmierzający do przyciągającego uwagę wyrażenia rzeczywistości, którą jest tekstualność biblijna, jest funkcjonalnie taki sam.

Dramat liturgiczny i tradycja ustna. Zgodna opinia badaczy znajdująca swe potwierdzenie w hierarchii chrześcijańskich świąt stwierdza, że wzorem dramatycznym dla działań liturgicznych bożonarodzeniowych jest *Visitatio sepulchri*, wielkanocne misterium nawiedzenia grobu. Każe nam to odczytywać każde liturgiczne przedstawienie w kontekście całego roku kościelnego, szukając wyjaśnienia dla paralelizmów i powtórzeń w obowiązywaniu jednego wzoru, którym jest tajemnica zmartwychwstania. Stąd identyczne niemal zwroty i zawołania w *Visitatio sepulchri* i *Adoratio magorum*. Część z tych aluzyjnych nawiązań jest przejrzysta dla nas jeszcze i dzisiaj, część wymaga od nas żmudnej rekonstrukcji mentalności wirtualnego uczestnika-widza, doświadczenia, o którym zapomnieliśmy jako chrześcijańska kultura. Tak jest dla nas bez wątpienia w przypadku akuszerek, które stanowią powtórzenie towarzyszek Marii w dramacie nawiedzenia. Jednak udział ich rudymentarny możemy pojąć dopiero dzięki domniemanej tradycji ustnej, którą da się zrekonstruować dzięki bogatej literaturze apokryficznej. I tak dzięki apokryficznej *Protoewangelii Jakuba* rozumiemy ich udział jako świadków wiary i niewiary, jako poręczyń dziewictwa Marii.

Czas, ruch, miejsce. Czas liturgii kościoła jest czasem gęstym. Pojawia się pytanie o miejsce dramatu liturgicznego w jego ramach. Nie ma tu zgody. Przeglądając manuskrypty można powiedzieć, że najczęściej nasza gra jest lokowana między ostatnim responsorium i *Te Deum* matutinum, czyli zarannym oficjum liturgii godzin, choć nie ma tu

sztywnego kanonu. Inna kwestia dotyczy dynamiki ruchu, ustawienia świętej przestrzeni kościoła oraz przebrania *dramatis personae*. O ile didaskalia ruchowe Planctus Mariae i Interfectio puerorum są niezwykle detaliczne i stanowią z choreograficznego punktu widzenia scenariusz dla poszczególnego tancerza wiary, o tyle *Adoratio magorum* przynosi opisy ruchów grupowych i znacznie bardziej procesyjne. Widzimy jak miejsce kongregacji nabiera specjalnej dynamiki, dzięki umocowaniu centralnemu ołtarza – domyślnie żłobu i grobu, przedsionka chóru i drzwi klasztoru. Warto czytać ten dramat tylko w didaskaliach. I znowu nie wszystko jest zapisane, bo dzięki tradycji ustnej jest znane i wiadome. My wiemy to dzięki ojcom ale i małym ministrantom Kościoła, jak na przykład Pseudo – Beda Venerabilis, który opisał nam wygląd, imiona i przesłanie trzech mędrców-królów: Melchiora starca siwego w hiacynty przebranego, Kaspara młodego i bezbrodego różanego, Baltazara czarnego. Sięgając do apokryfów znowu rozumiemy, dlaczego raz nazywa ich się królami i skąd lęki Heroda, i cała retoryka władzy a za drugim razem mówi się o nich jako o mędrcach zestawiając ich z prorokami starotestamentowymi.

Zasady przekładu. Koniec wieku dwudziestego wydaje się czasem dziwacznym dla przekładania tekstów liturgicznych. Teksty te są przekładowo zaniedbane a nie ma tu jakiegoś sposobnego i poręcznego idiomu do użycia. Patrząc w rękopisy widzimy znacznie większe licencje dostępne dla piszącego. Jesteśmy przed datującym się od wieku dziewiętnastego profesorów panowaniem nad językiem. Stąd zgodnie z duchem oryginału pozwalamy sobie na manieryczne stosowanie wielkich liter i form obocznych kierując się w tych wypadkach słuchem. A unikamy słów zniszczonych i zbanalizowanych. Lepiej czasem latynizować niż iść za ekonomiczną polszczyzną współczesną.

Przekład i komentarz – Michał Koss

fot. Tomasz Jarnicki

fot. archiwum Scholi

fot. Tomasz Jarnicki

fot. Konrad Eichbichler

Schola Węgajty jako zespół działający w ramach Stowarzyszenia „Węgajty" niedaleko Olsztyna powstała w styczniu 1994 roku. Tworzą go śpiewacy, aktorzy, muzycy, plastycy, teatrolodzy i muzykolodzy pochodzący z 6 krajów europejskich. Schola zajmuje się rekonstrukcją średniowiecznych dramatów liturgicznych, prezentacjami muzyczno-teatralnymi, badaniami nad tradycjami śpiewu liturgicznego i sakralnego, antropologią kultury oraz edukacją i animacją teatralną, muzyczną i plastyczną.

Od ponad 22 lat opracowuje i wykonuje najstarsze europejskie zabytki literacko-muzyczno-dramatyczne (rękopisy polskie, francuskie, włoskie, niemieckie). Ma w swoim dorobku i repertuarze 7 łacińskich średniowiecznych dramatów liturgicznych stanowiących kanon tego gatunku, które były prezentowane w wielu krajach Europy oraz głównych ośrodkach kraju. Poprzez połączenie twórczych sił i doświadczeń aktorów, śpiewaków, instrumentalistów, teatrologów, antropologów, plastyków, językoznawców, liturgistów i przedstawicieli innych komplementarnych dziedzin, zespół wypracował unikalny i rozpoznawalny idiom wykonawczy i stylistyczny oparty na archaicznych i tradycyjnych technikach warsztatu muzyczno-teatralnego.

Wykonywane przez Scholę dramaty liturgiczne można zgrupować w kręgi tematyczne: bożonarodzeniowy – *Ordo Stellae*, wielkopostny – *Planctus Mariae* i *Ludus Passionis*, wielkanocny – *Ludus Paschalis*, starotestamentowy – *Ludus Danielis*, maryjny *Ordo Annuntiatione* oraz Cuda św. Mikołaja – *Miracula Sancti Nicolai*.

Schola prowadzi od szeregu lat badania terenowe nad tradycją pieśni i obrzędów w formie wypraw i rekonesansów niemal w całej Europie. Programy koncertowe odwołujące się do tych tradycji to: *Joculatores Dei*, *Kanty i psalmy*, *Okcydent – orient* oraz *Zamek Warmia*. *Dom Tańca* to program tańców instrumentalnych, cykl warsztatów i biesiad tanecznych wprowadzający świeckie aspekty archaicznych kultur, dopełniając i równoważąc wątki sakralne.

W 2010 roku na zamku w Olsztynie miała miejsce premiera spektaklu muzycznego *Gra o Świętym Franciszku.*
W 2016 roku w Cerkwii Pokrowskiej w Bielsku Podlaskim miało miejsce premierowe wykonanie bizantyjskiego hymnu Św. Romana Melodosa – Kondakionu „O nawróconej".

KONTAKT: SCHOLA WĘGAJTY
tel./fax + 89 5129471, kom. +48 600005251
email: scholaw1@wp.pl, www.wegajty.pl

Wydarzenie jest organizowane w ramach projektu
Stowarzyszenia i Scholi Węgajty
„Quem queritis 2019”:

Dofinansowano ze środków:

Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Sponsor wydarzenia

Restauracja Dworek Parkowy

Współorganizatorzy i Partnerzy:

Patronat Medialny:

quam uiderant in oriente ante cedebat eos· usq:
dum ueniens· staret supra· ubi erat puer· Uidentes
autem stellam· gauisi sunt gaudio magno ualde·

Et intrantes domum· inuenerunt puerum cu
maria matre eius· Et procidentes· adorauerunt
eum· Et apertis thesauris suis· obtulerunt ei mu
nera· Aurum· thus· et murram· Et responso
accepto in somnis· ne redirent ad herodem· per
aliam uiam· reuersi sunt in regionem suam·

In Purificatione scae Mariae·